

EUROPESE STUDENTEN
WERKEN SAMEN VOOR GRIEKSE NATUUR

HERAKLES EN EEN DUURZAME TOEKOMST

TEKST EN FOTOGRAFIE ALEXANDRA BRANDERHORST

Zes studenten Landschapsarchitectuur van Van Hall Larenstein bezochten in mei een bedreigd Grieks natuurgebied. Tijdens een meerdaagse multidisciplinaire workshop maakten ze toekomstplannen voor het gebied met Spaanse, Albanese en Griekse studenten.

Studenten inspecteren het gebied

Een zwerfhond ligt naast een houten boot op het verlaten strand. Er stopt een bus; een internationaal gezelschap van studenten en docenten stapt uit. Kwispelend begroet de zwerfhond de nieuwkomers, die rondkijken en foto's maken. De sliert mensen loopt een heuvel op, waar een gebouwtje staat met ernaast een brandweerwagen. Vanaf deze uitkijkpost houdt de brandweer de bossen van het Griekse natuurgebied Strofylia nauwlettend in de gaten.

Het hoofd bosbeheer wijst de groep vanaf deze plek op de verschillende boomhoogtes, een teken van regeneratie na bosbrand. “Zonder beheerplan is geen goed beheer mogelijk, maar er is geen beheerplan meer sinds 1971.” Natuurbeheer kwam er altijd al bekaaid af, maar sinds de economische crisis bungelt natuur onderaan de prioriteitenlijst. De subsidie van de Griekse overheid is verdampt en er komt alleen nog geld binnen van de EU. Bovendien zijn bewoners afgelopen winter zelfs begonnen illegaal hout te kappen om te stoken. Rik Schrijver, derdejaars student Landschapsarchitectuur, vraagt of het beheer geen geld kan verdienen met gereguleerde houtkap. “Helaas zijn daar geen mogelijkheden voor.

De wet verbiedt het om winst uit de natuur te halen”, antwoordt de *chief forester*.

Zomerse droogte

Het natuurgebied ligt vlak bij de havenstad Patras aan de noordkant van de Peloponnesos.

“Strofylia bestaat uit kustgebied en bos en is uniek in Griekenland vanwege de zandduinen en de wetlands. In de meren wordt nog op kleinschalige, traditionele wijze gevestigd. In de bossen groeien parasolpijnboomen die slechts op twee andere plaatsen in het land voorkomen”, vertelde een Griekse medewerkster in de bus. Maar klimaatverandering, oprukkend toerisme en landbouw bedreigen het gebied. De zomerse droogte vergroot de kans op bosbranden en de allepo-pijnboom verdringt de zeldzame parasolpijnboom.

Het is de bedoeling dat de zes studenten Landschapsarchitectuur van hogeschool Van Hall Larenstein (VHL) samen met universitaire studenten Sustainable Land Planning (Santiago de Compostella), Business management (Tirana) en Biology en Chemical Engineering (Patras) plannen voor het natuurgebied ontwikkelen tijdens een vijfdaagse workshop.

Het Griekse natuurgebied is een van de vijf pilotgebieden in het Euro-

pese project F:ACTS! (*Forms for Adapting Climate change through Territorial Strategies*, zie kader). Deze gebieden lopen een verhoogd risico op watertekorten, verzilting, bosbranden of overstromingen. Veertien organisaties uit acht landen bedenken oplossingen voor de problemen door kennis en ervaring uit te wisselen. VHL doet mee vanuit het lectoraat Groene Leefomgeving van Steden. De Griekse partner NEA, een regionale ontwikkelingsorganisatie, heeft het studentenbezoek aangevraagd, dat duurt van 21 tot 26 mei.

Interculturele spanning

Op de eerste dag bezichtigt de groep van twintig studenten Strofylia en interviewen ze *stakeholders*, onder wie een boer, een hoteleigenaar, een natuurbeschermmer en twee locoburgemeesters. Zo krijgen de studenten een beeld van de problemen en de tegengestelde belangen. De boer zegt bijvoorbeeld dat hij geen zware bestrijdingsmiddelen gebruikt, maar volgens de beheerders worden de wetlands vervuild door giftige pesticiden. Terug in het hotel gaan de studenten aan de slag. Ze zijn ondergebracht in drie groepen: ‘Climate change’, ‘Tourism, cultural heritage and biodiversity’, en ‘Cradle to cradle.’

Al snel ontstaat wrijving: twee groepen komen er niet uit hoe ze het gaan aanpakken. “De Grieken en Spanjaarden duiken meteen de details in, terwijl wij op de hoofdlijnen zitten”, verzucht de Nederlandse Esther Korteweg. Het overleg verloopt de tweede dag ook nog stroef. Na overleg met VHL-lector Wim Timmermans gaan de studenten echter met hernieuwde energie verder. “Wij maken het framework en zij vullen de concrete details in. Nu kan iedereen zijn talenten benutten en z’n eigen inbreng geven”, vat Korteweg samen.

De studenten krijgen de tweede en derde dag input van experts met lezingen over dorpen die op zonne- en waterenergie draaien, over *slow food*, over het omzetten van organisch agrarisch afval in biogas, over toerisme en cultureel erfgoed en over biodiversiteit. Ook is er een excursie naar het antieke Delphi, bekend van het orakel.

Heroïsche vergezichten

De laatste dag werken de studenten koortsachtig aan hun eindpresentatie. 's Avonds maken de *stakeholders* en lokale bestuurders en politici hun opwachting. Na welkomstwoordjes toont het filmpje van de klimaatveranderinggroep indringende beelden van brandende bossen, overstromingen en verdroogde aarde, vergezeld door droevige muziek. Maar dan keert het tij: beelden van duinophoging, irrigatie, brandbestrijding en educatie voor kinderen wisselen elkaar af op een heroïsch deuntje.

De toerismegroep baart opzien met het idee om Strofylia te verbinden aan de Griekse mythe over Herakles, die geografisch samenvalt met de natuurgebieden op de noordelijke Peleponnesos. "Herakles heeft bij Strofylia een enorme muur gebouwd als bescherming tegen vijanden. Dat verhaal kan het gebied op de kaart zetten", verklaart een Griekse studente. Verder pleit de groep voor ecotoerisme. De *Cradle to cradle*-groep wil agrarische en andere menselijke activiteiten duurzaam maken, door natuur- en watermanagement, regenwateropslag, afvalverwerking en informatievoorziening.

Deze vergezichten op een duurzame toekomst stemmen hoopvol, vindt Kostas Giotopoulos, de directeur van NEA, de ontwikkelingsorganisatie voor de West-Griekse regio. "Wij zien de moeilijkheden op de weg, de studenten zien het doel aan het einde van de weg. Ze hebben ons een richting gegeven voor onze toekomstvisie", zegt hij. Hij hoopt dat het enthousiasme van de jongeren de politici inspireert.

Vernieuwende ideeën

De studenten vonden het leuk en leerzaam om met mensen uit ver-

Malou (l): "Met mensen van verschillende richtingen voorkom je een tunnelvisie, en van de Grieken en Spanjaarden hebben we inhoudelijk geleerd"; Esther (r): "Zij duiken meteen de details in, terwijl wij op de hoofdlijnen zitten"

schillende landen en richtingen te werken. Studente Landschapsarchitectuur Malou Fraza: "Wij zijn breder opgeleid dan de Grieken en Spanjaarden, van wie inhoudelijk hebben geleerd. We zitten meer op één lijn met de Albanen die een managementstudie volgen. En het is goed om mensen van verschillende richtingen te hebben. Anders krijg je snel een tunnelvisie vanuit je eigen vakgebied."

Studiegenote Saskia Bottenberg vult aan: "In Nederland zijn we gewend aan de maakbaarheid van het landschap op verschillende schaalniveaus. Terwijl de Griekse studenten uitgaan van het land-

schap zoals het is." Het interdisciplinaire karakter beviel haar ook goed. "Met een groep Larensteiners denk je hetzelfde. Nu kom je, door de uitwisseling, tot vernieuwende ideeën."

VHL-lector Wim Timmermans is eveneens tevreden. "Soms gaat het onderwerp niet leven, maar nu kwam dat meteen op maandagochtend al. Ook zag je dat de studenten elkaar echt raakten." ■

De charette, een experimentele onderwijsmethode

"We experimenteren sinds 2008 met meerdaagse interdisciplinaire workshops. Het is een soort hogedrukpan, waarin studenten van verschillende studies een overload aan kennis en informatie krijgen en werken aan oplossingen voor gebiedsgerelateerde problemen." Dat vertelt lector Groene Leefomgeving van Steden Wim Timmermans (Van Hall Larenstein en Wageningen UR). Docent landschapsarchitectuur Ad Koolen heeft deze onderwijsmethodiek, de zogenaamde *charette*, mee ontwikkeld. "Uiteindelijk zijn de resultaten voor mij net zo nieuw als voor de studenten. Ze zetten hun eigen pad uit. Ik geef voornamelijk bevestiging. Soms is de vertaling van een idee naar de uitwerking niet helder, dat maak ik dan inzichtelijk", legt Koolen uit.

De onderwijsmethode wekte de interesse van het Land Laboratory van de Universiteit van Santiago de Compostella; hiermee analyseert en verbetert het lectoraat van Timmermans de *charette*-methode binnen het EU-project F:ACTS!. "Het project biedt zo een proeftuin voor de studenten, die je internationale competenties meegeeft."